

THE RELATIONSHIP BETWEEN CREATIVE COMPETENCES OF A LEADER AND MANAGEMENT EFFICIENCY IN THE MODERN HIGHER EDUCATION SYSTEM

Ismailova Shahlo Abdunazarovna

Tashkent State University of Economics, basic doctoral student

Annotation

The issue of the relationship between creative competencies of a leader and management efficiency in the modern higher education system is gaining particular importance in the context of globalization, digital transformation and socio-economic changes. This thesis analyzes the role of creativity in increasing the effectiveness of leadership in higher education institutions from a theoretical and practical perspective. The study examines the impact of creative competencies (creative thinking, innovative approaches, flexibility, unique problem solving) on the leader's strategic decision-making, team management, modernization of educational processes and institutional development. Based on empirical data and international experience, it has been proven that creative leadership significantly increases performance indicators (financial results, scientific performance, student satisfaction, and the competitiveness of the institution). The results of the study provide practical recommendations for improving the system of selection, training, and evaluation of higher education leaders. The thesis is written by combining theories of higher education management, educational psychology, and innovative management, and provides theoretical foundations and practical approaches for specialists in the field.

Keywords

higher education, leadership, creative competencies, management effectiveness, innovation, strategic management, educational transformation, creative thinking, institutional development, leadership models.

**ZAMONAVIY OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAHBARNING KREATIV
KOMPETENSIYALARI VA BOSHQARUV SAMARADORLIGI
O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK**

Ismailova Shahlo Abdunazarovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Zamonaviy oliy ta'lim tizimida rahbarning kreativ kompetensiyalari va boshqaruv samaradorligi o'rtasidagi bog'liqlik masalasi globallashuv, raqamli transformatsiya va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu tezida oliy ta'lim muassasalarida rahbarlik faoliyatining samaradorligini oshirishda kreativlikning roli nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Tadqiqotda kreativ kompetensiyalar (ijodiy fikrlash, innovatsion yondashuvlar, moslashuvchanlik, muammolarni noyob tarzda hal etish) rahbarning strategik qaror qabul qilish, jamoani boshqarish, o'quv jarayonlarini modernizatsiya qilish va institutsional rivojlanishdagi ta'siri ko'rib chiqilgan. Empirik ma'lumotlar va xalqaro tajribalarga asoslanib, kreativ rahbarlik samaradorlik ko'rsatkichlarini (moliyaviy natijalar, ilmiy natijadorlik, talabalar qoniqishi, institutning raqobatbardoshligi) sezilarli darajada oshirishi isbotlangan. Tadqiqot natijalari oliy ta'lim rahbarlarini tanlash, tayyorlash va baholash tizimini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi. Tezis oliy ta'lim menejmenti, ta'lim psixologiyasi va innovatsion boshqaruv nazariyalarini birlashtirgan holda yozilgan bo'lib, soha mutaxassislariga nazariy asos va amaliy yondashuvlarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, rahbarlik, kreativ kompetensiyalar, boshqaruv samaradorligi, innovatsiyalar, strategik boshqaruv, ta'lim transformatsiyasi, kreativ fikrlash, institutsional rivojlanish, rahbarlik modellari.

Zamonaviy oliy ta'lim tizimi globallashuv jarayonlari, tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan texnologiyalar va jamiyatning yangicha talablari ta'sirida tub

o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Bu sharoitda oliy ta'lim muassasalarining samarali faoliyati ko'p jihatdan rahbarlarning shaxsiy va professional xususiyatlariga, xususan, ularning kreativ kompetensiyalariga bog'liq bo'lib qolmoqda. Kreativlikni oddiygina "ijodkorlik" deb tushunish yetarli emas; u murakkab psixologik, kognitiv va ijtimoiy jarayonlar majmuasi sifatida rahbarning muhitga moslashishi, yangi imkoniyatlarni ko'ra olishi va murakkab muammolarni noyob yechimlar orqali hal qilish qobiliyatini bildiradi.

Oliy ta'lim rahbari nafaqat administrativ vazifalarni bajaruvchi, balki institutning intellektual va innovatsion rivojlanishini belgilovchi markaziy shaxs hisoblanadi. Uning kreativ kompetensiyalari strategik rejalashtirishda, o'quv dasturlarini yangilashda, xalqaro hamkorlikni kengaytirishda va ichki resurslarni samarali taqsimlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, pandemiya davrida ko'plab universitetlar rahbarlarining kreativ yondashuvlari tufayli masofaviy ta'lim platformalarini tez va samarali joriy etishga muvaffaq bo'ldi, bu esa o'quv jarayonining uzluksizligini ta'minladi va talabalar natijalarini saqlab qolishga yordam berdi. Aksincha, kreativ fikrlashga ega bo'lmagan rahbarlar ko'pincha an'anaviy usullarga qattiq yopishib, institutning raqobatbardoshligini pasaytiradi.

Kreativ kompetensiyalarning asosiy tarkibiy qismlari orasida divergent fikrlash (muammoni turli nuqtai nazardan ko'rish), risklarni baholash va boshqarish qobiliyati, hamkorlikdagi ijodkorlik va doimiy o'rganishga ochiqlikni alohida ta'kidlash lozim. Ushbu kompetensiyalar rahbarning emotsional intellekti bilan chambarchas bog'liq bo'lib, jamoa a'zolarining ijodiy potensialini faollashtirishga imkon beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kreativ rahbarlar boshqaruv jarayonida transformatsion yetakchilik uslubidan foydalanib, xodimlarning motivatsiyasini oshiradi, innovatsion loyihalarni ko'paytiradi va natijada umumiy boshqaruv samaradorligini yuksaltiradi. Boshqaruv samaradorligi ko'rsatkichlari murakkab va ko'p o'lchovli tushunchadir. U moliyaviy

barqarorlik, ilmiy-tadqiqot faoliyatining natijadorligi (publikatsiyalar soni, patentlar, grantlar), talabalar va bitiruvchilarning bandligi darajasi, xalqaro reytinglardagi o‘rin, ichki jarayonlarning optimallasuvi va tashqi hamkorlar bilan munosabatlar sifatini o‘z ichiga oladi. Zamonaviy oliy ta’limda bu ko‘rsatkichlar rahbarning kreativligi bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri bog‘liq. Kreativ rahbar yangi moliyalashtirish manbalarini topish, fanlararo dasturlarni yaratish, startap inkubatorlarini tashkil etish va raqamli infratuzilmani rivojlantirish orqali institutning iqtisodiy mustaqilligini oshiradi. Masalan, Singapur va Finlyandiya universitetlarining tajribasi shuni ko‘rsatadiki, rahbarlarning ijodiy yondashuvlari tufayli ta’lim muassasalari global innovatsion markazlarga aylangan. O‘zbekiston oliy ta’lim tizimida ham bu masalaga alohida e’tibor qaratilmoqda. “O‘zbekiston-2030” strategiyasi va ta’lim sohasidagi islohotlar oliy ta’lim muassasalarini innovatsion rivojlanish yo‘liga qo‘yishni asosiy maqsad qilib belgilagan. Biroq, amaliyotda rahbarlarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish tizimi hali yetarli darajada shakllanmagan. Ko‘pgina rahbarlar an’anaviy boshqaruv uslublariga asoslanib, tez o‘zgaruvchan muhitga moslasha olmayapti. Bu holat institutlarning xalqaro standartlarga javob berishini qiyinlashtirmoqda. Shuning uchun rahbarlarni tanlash va tayyorlashda kreativlikni baholash mezonlarini joriy etish zarur. Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning samarali usullari orasida maxsus trening dasturlari, ko‘nikmalarni baholashning 360 darajali metodlari, mentorlik tizimi va simulyatsion stsenariylarni qo‘llashni ko‘rsatish mumkin. Rahbarning shaxsiy kreativligi institutsional madaniyatga ham ta’sir etadi: u ochiqlik, tajriba almashish va xatolardan o‘rganish muhitini shakllantiradi. Natijada, universitet nafaqat bilim beruvchi muassasa, balki jamiyat uchun innovatsion yechimlar ishlab chiqaruvchi markazga aylanadi. Empirik kuzatishlar va xalqaro tadqiqotlar (masalan, OECD va UNESCO hisobotlari) shuni tasdiqlaydiki, kreativ rahbarlar boshqaruvida xodimlarning ishlab chiqarish samaradorligi o‘rtacha 25-40 % ga yuqori bo‘ladi. Bu ko‘rsatkich

talabalar va tadqiqotchilarning ijodiy loyihalari soni, grant mablag‘larining hajmi va umumiy institutsional reputatsiyada ham namoyon bo‘ladi. Shu bilan birga, kreativlikni haddan tashqari ta’kidlab, boshqaruvning boshqa muhim jihatlari – mas’uliyat, etika va strategik barqarorlikni e’tibordan chetda qoldirish xavfi mavjud. Shuning uchun kreativ kompetensiyalarni boshqa rahbarlik ko‘nikmalari bilan muvozanatli tarzda rivojlantirish muhimdir.

Zamonaviy oliy ta’limda rahbarning kreativligi raqamli transformatsiya jarayonlarida alohida o‘rin tutadi. Sun’iy intellekt, big data, virtual reallik va boshqa texnologiyalarni samarali joriy etish uchun rahbar nafaqat texnik bilimlarga, balki ularni ta’lim mazmuni va metodologiyasiga moslashtirish qobiliyatiga ega bo‘lishi kerak. Kreativ rahbarlar yangi o‘quv formatlarini (blended learning, micro-credentials, lifelong learning) yaratib, universitetni umrbod ta’lim markaziga aylantiradi. Bundan tashqari, kreativ kompetensiyalar ijtimoiy mas’uliyat va barqaror rivojlanish tamoyillarini amalga oshirishda ham muhim. Rahbar ekologik, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hisobga olgan holda strategik qarorlar qabul qilishi, jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirishi lozim. Bu esa universitetning ijtimoiy ta’sirini oshiradi va uning jamiyatdagi obro‘cini mustahkamlaydi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy oliy ta’lim tizimida rahbarning kreativ kompetensiyalari boshqaruv samaradorligining muhim omili hisoblanadi. Ushbu bog‘liqlikni chuqur anglash va amaliyotda qo‘llash ta’lim muassasalarining rivojlanishini tezlashtiradi, ularning raqobatbardoshligini oshiradi va milliy ta’lim tizimining xalqaro darajada integratsiyasini ta’minlaydi. Kelgusida bu yo‘nalishda ko‘proq empirik tadqiqotlar o‘tkazish, kreativ rahbarlikni baholashning standart modellarini ishlab chiqish va oliy ta’lim rahbarlarini tayyorlash dasturlarini takomillashtirish zarur bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rahmonov, A. A., & Saidova, M. (2021). Kreativ kompetensiyalarni rivojlantirishning andragogik asoslari. Ta'lim innovatsiyalari, 5(27), 56–72.
2. Sharipova, O. (2023). Oliy ta'lim tizimida rahbarlarning kreativ qobiliyatlarini baholash va rivojlantirish. O'zbekiston pedagogik jurnali, 4(52), 101–118.
3. To'rayev, B. (2020). Pedagogik va psixologik fanlararo yondashuvda kreativ rahbarlik. Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy jurnali, 3, 67–81.
4. Umarova, G. I. (2022). Oliy ta'lim rahbarlarida emotsional intellekt va kreativ qaror qabul qilish. Ilm-fan va innovatsiya, 6(41), 24–40.
5. Xolmatov, I. R. (2021). O'zbekistonda oliy ta'lim boshqaruvini takomillashtirishda kreativ yondashuvlar. Iqtisodiyot va ta'lim, 4(22), 89–104.